

východě, jiní odvozují velkosemenné formy od malosemenných a vícejařných forem pocházejících ze stř. Asie a s. Afriky. Velmi stará kulturní rostlina, známá už z nálezů pocházejících z mladší doby kamenné (např. v různých částech Středoze-
mí, ve stř. Evropě v jeskyni Aggtelek v Ma-
ďarsku), z doby bronzové a železné (mnoho nale-
zišť v teplejších částech Evropy, Asie a Afriky).

26. *Lens* MILL. — čočka *)

Lens MILLER Gard. Dict., ed. 4, 2, 1754, nom. cons. — Syn.: *Ervum* L. sect. *Lens* KOCH Syn. Fl. Germ. 138, 1835. — *Lathyrus* L. subgen. *Lenticula* PETERM. Deutschl. Fl. 155, 1846—1849. — *Lathyrus* L. sect. *Ervum* (L.) Vis. Fl. Dalm. 3: 324, 1852. — *Lathyrus* L. sect. *Lens* (MILL.) KITTEL Taschenb., ed. 3, 1290, 1853.

Lit.: ČEFRANOVA Z. V. (1971): Obzor vidov rodu *Lens* Mill. Nov. Sist. Vysš. Rast. 8: 184—191. — ZOHARY D. et HOPF M. (1973): Domestication of pulses in the Old World. Science 182: 887—894. — WILLIAMS J. T., SANCHEZ A. M. C. et JACKSON M. T. (1974): Studies on lentils and their variation: 1. The taxonomy of the species. Sabrao J. 6: 133—145.

Jednoleté byliny. Kořeny větvenovité. Lodyhy tenké, chabé. Listy sudozpeřené; lístky celokrajné, v mládí složené ke stř. žilce. Květenství chudokvěté hrozny v úžlabí podpůrných listů. Kalich zvonkovitý, hluboce 5cípý; koruna bílá až slabě namodralá, malá; tyčinek 10, 9 nitkami srostlých a jedna horní volná; semeník téměř přisedlý, s (1—)2 vajíčky; čnělka na hřbetě smáčknutá, pod bliznou na vnitřní straně chlupatá. Plody lusky, velmi zploštělé, nezaškrcované. Semena čočkovitá; velmi zploštělá, hilum podlouhlé, ± 1 mm dl. — Asi 5 druhů, původních ve Středoze-
mí a v Africe. — Entomogam.

1. *Lens culinaris* MED. — čočka kuchyňská

Tab. 89/1

Lens culinaris MEDICUS Vorles. Churpf. Phys.-Ökon. Ges. 2: 361, 1787. — Syn.: *Ervum lens* L. Sp. Pl. 738, 1753. — *Lens esculenta* MOENCH Meth. Bot. 131, 1794. — *Cicer lens* (L.) WILLD. Sp. Pl. 3/2: 1114, 1802. — *Lathyrus lens* (L.) BERNH. Syst. Verz. Erfurt 248, 1800. — *Lens vulgaris* DELAR-
BRE Fl. Auv., ed. 2, 472, 1800. — *Ervum dispernum* ROXB. ex
WILLD. Enum. Pl. Horti Berol. 766, 1809. — *Lens sativa* HELL.
Fl. Wirceb. 2: 169, 1810. — *Vicia lens* (L.) COSSON et GERM.
Fl. Paris. 143, 1845.

Exsikáty: TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 375.

Jednoleté byliny. Lodyhy přímé, (20—) 30—40(—100) cm dl., tenké, větvené, hranaté, úzce křídlaté, chlupaté. Listy s (1—)3—7 páry lístků, dolní zakončené hrotem, horní nevětvenou nebo vz. větvenou úponkou; palisty kopinaté, 3—6 mm dl.; lístky krátce řapíčkaté; čepele úzce eliptické, čárkovité až kopinaté, (5—)8—20 (—25) mm dl., 2—6(—8) mm šir., na vrcholu tupé nebo vykrojené, na bázi klínovité, roztr. chlupaté, jasně až světle zelené; řapíčky 0,5—1,0 mm dl. Květenství s (1—)2—3 květy; stopky květenství stejně dlouhé jako podpůrný list; květní stopky 2—5 mm dl. Květy nicí; kalich 8—10(—11) mm dl., delší než koruna; kališní trubka chlupatá; kališní cípy štětinovité, 3—4 × delší než trubka; koruna 7—9 mm dl., bílá až slabě namodralá, s fialovými žilkami; pavéza ob-

Pěstuje se velmi hojně po celém světě a v někte-
rých oblastech, např. v s. Africe, patří k nejdůle-
žitějším užitkovým plodinám. Občas zplaňuje,
v ČR pouze velmi vz. a jen přechodně. — Rost-
lina obsahuje neproteinové aminokyseliny (kana-
vanin a nikocianamin), chinolizidinový alkaloid
spartein; semena mají bílkoviny, rezervní celulosy
a škrob.

srdčitá; křídla se srpovitými oušky; člunek kratší než pavéza. Lusky s 1—2 semeny, v obrysu okrouhlé až kosníkovité, zploštělé, 8—15 mm dl., 5—8(—9) mm šir., lysé, světle až rezavě hnědé. Semena čočkovitá, velmi zploštělá, 2,5—9,0 mm v průměru, hladká, pískově hnědá, hnědozelená až hnědá, matná nebo slabě lesklá. (V—)VI—VII. Tf.

2n = 14 (extra fines)

Občas se pěstuje, převážně v termofytiku a mezofytiku, jako luštěnina (pro semena) a na zelené hnojení, v minulosti častěji než dnes. Pů-
vod není znám, planá forma nebyla v přírodě zjištěna. Stará kulturní rostlina; semena byla nale-
zena již ve vrstvách z mladší doby kamenné (např. v jeskyni Aggtelek v Maďarsku). Pěstuje se v mír-
ném až tropickém pásu celého světa. Mnoho kul-
tivarů, lišících se velikostí, barvou a kvalitou semen, je možno zahrnovat do dvou poddruhů: subsp. *culinaris* [syn.: subsp. *microcarpina* (BAUMG.) BARULINA], rostliny malosemenné, a subsp. *macrocarpina* (BAUMG.) BARULINA, velko-
semenné typy. V ČR velmi vzácně a přechodně zplaňuje na rumišťích, skládkách, na železničních náspech, v kolejišťích, pouze v teplejších krajích, např. na j. Moravě. — Rostlina obsahuje polyiny, např. wyeron, semena obsahují jednoduché bílko-
viny (zvláště globuliny), rezervní celulosy a škrob.

*) Zpracovala A. Chrtková

Tab. 89: 1 *Lens culinaris*. – 2 *Vicia narbonensis*. – 3 *Faba vulgaris*, 3a – květenství, 3b – plodenství.

410 *Vicia*

